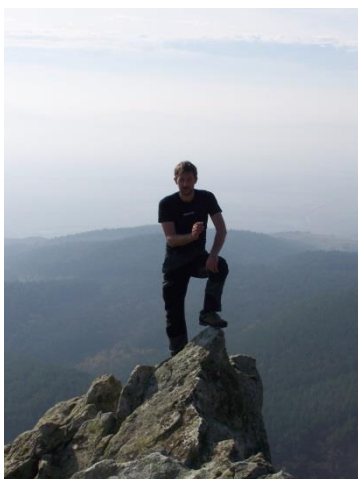

BULHARSKO nás přivítalo překrásným cikánským létem. Tak se bulharsky nazývá období, které je u nás mnohem kratší a nepoeticky se mu říká léto babí. Ačkoli už minul *Dimitrovdan* (svátek sv. Dimitrije Soluňského, 26. října, který je v bulharském folklóru začátkem zimního období), máme stále krásné slunečné počasí, z něhož se těší i dvě *kostenurky* (želvy) obývající malý vinohrad mezi naším domkem v Kazanlaku a přilehlým hřištěm. Donedávna každé teplé odpoledne vyrážely na promenádu, aby se osvěžily opadanými přesládlými hrozny. Vyjdete-li z domku a projdete-li pod vinným loubím, stanete na betonovém plácku, který nám slouží jako parkoviště, a otočíte-li se tu na místě (po směru hodinových ručiček), přehlédnete postupně celý náš areál: chrám sv. Josefa s pěkným ikonostasem, velký patrový dům pro komunitu, již zmíněné hřiště, domek pro dobrovolníky a návštěvy a napravo od něj vstupní bránu.

Ve zdejší chrámu Páně se schází k bohoslužbám místní nevelká řecko-katolická farnost. Svátá liturgie se slouží východním obřadem, který patří mezi naše první a trvalé bulharské dojmy.

Bohoslužby máme kromě nedělního rána pravidelně i třikrát v týdnu, jinak se denně modlíme v domácí kapli. Patrový dům pro komunitu obývají momentálně naši dva otcové Petrové (Němec a Kalas – viz foto), a každý bulharský salesián tu má svůj pokojík. Častými hosty jsou otcové Georgi (Svoboda) a Martin (Jílek) z blízké Staré Zagory, vzácněji zavítá otec Anton (Koman) z Jambolu a občas nás navštíví i dobrovolnice Jana a Magda bydlící ve Staré Zagoře (33 km jižněji).

Dalšími dámami, jež neodmyslitelně patří k našemu domu, jsou výtečná kuchařka paní Penka, nezdolná administrativní síla Martina a vytrvalá metařka Slávka. Na hřišti třikrát týdně sportují, povykují, perou se a jinak řádní naše *Cigančeta* (děti z kazanlackské cikánské čtvrti, neboť v bulharštině zatím politická korektnost neprosadila termín Romové). Kluci, jejichž věk se většinou pohybuje mezi 10–15 lety, k nám docházejí pravidelně v neděli (na sv. liturgii a fotbal), ve středu (na katechezi

a fotbal) a ve čtvrtek (na doučování a fotbal). Zatím se ořukáváme (obrazně i doslova) a zvykáme si na sebe, ale sympatie jsou vzájemné.

Zbývá ještě zmínit domek, jehož přízemí se na příštích jedenáct měsíců stalo naším novým domovem. V patře máme kromě návštěv, animátorů a účastníků podobných setkání i tři trvalejší spolubydlící, Božidara (15 let), Mitka (18) a Isuse (18), kteří u nás bydlí od pondělí do pátku a denně dojíždějí do zemědělského učiliště v nedalekém Mgliži. Po návratu z vyučování se k nim přidává ještě další Mitko (15) a těmto čtyřem raubírům se snažíme pomáhat s organizací jejich volného času, aby se aspoň trochu připravili na další den

do školy a aby místo večerního lelkování sportovali, pracovali nebo muzicírovali. Společně s nimi se i modlíme a stolujeme, takže většinu času trávíme pospolu. Kromě výše zmíněného se dělíme o práce spojené s chodem domácnosti (kotelná, nákupy aj.) a mnoho hodin (i napružených nervů) obětujeme výuce bulharštiny s naší paní učitelkou Krasimírou. Díky dobrotám naší paní Penky poznáváme bulharskou kuchyni, podnikáme příležitostné výlety a pomalu se seznamujeme s krásnou bulharskou přírodou a bohatou, byť pohnutou historií.

Chtělo by se až říci spolu se žalmistou: „*Můj podíl padl do rozkošného kraje, mám velikou radost ze svého dědictví.*“ Okolí našeho Kazanlaku, který se – čistě geograficky nahlíženo – nachází v samém srdci Bulharska, je totiž mimořádně krásné. Padesátitisícové městečko leží na jižním úpatí Balkánského pohoří (bulharsky nazývaného Stará planina), na horním toku řeky Tundži v Kazanlackské kotlině, která je zvláště proslulá hned ze dvou důvodů. Přezdívá se jí „*Dolina růží*“, protože je předním světovým producentem prvotřídního růžového oleje, místního tekutého zlata, získávaného z květů kazanlackské růže (*Rosa damascena var. trigintipetala*), kterou na Balkán přinesli Turci a v okolí Kazanlaku se pěstuje od 18. století. Bulharsko se dnes podílí 70% na světové produkci růžového oleje, kterého se tu destiluje každoročně kolem tuny. Při tom je k výrobě jednoho litru oleje potřeba sesbírat přes tři tuny růžových květů.

Kazanlacké kotlině se také říká „Údolí thráckých králů“, a to rozhodně ne nadarmo. V roce 1944 byla v Kazanlaku náhodně objevena hrobka thráckého velmože s bohatou výmalbou pocházející ze 4. století před Kristem. Má tu být

vyobrazena thrácká pohřební slavnost provázená koňskými dostihy. Je jednou z nejzachovalejších thráckých památek vůbec a od roku 1979 je zapsána do seznamu kulturního dědictví UNESCO. Avšak i celé okolí Kazanlaku je doslova poseto stovkami thráckých hrobek, z nichž asi jen 300 bylo dosud probádáno, a některé z nich vydaly překvapivé nálezy. Ovšem thráckou metropoli Seuthopolis, objevenou roku 1948 při výstavbě přehrady Koprinka, budovatelské úsilí neušetrilo a dnes leží na dně zmíněného

vodního díla. Thrákové byli nejstaršími obyvateli dnešního Bulharska a jejich civilizace i dějiny se tu těší značné popularitě. Že to však byl lid rázovitý, dosvědčuje i řecký dějepisec Hérodot:

„Národ thrácký je po národu indickém největším národem na celém světě. Kdyby nad nimi vládl jeden člověk, nebo kdyby si to uvědomili, byli by nepřemožitelní a myslím, že by byli mezi všemi národy daleko nejmocnější. To však není u nich možné a nejsou toho schopni, v tom je jejich slabost. (...) Při narození a při úmrtí dodržují takovéto obyčeje: Okolo novorozeněte se posadí příbuzní a nařikají nad ním, kolik zlého bude muset vytrpět od té doby, co se narodilo; všechny lidské strasti vypočítávají. Když někdo zemře, ukládají ho do země za stálých žertů a radovánek. Říkají, že šťastně unikl velmi mnohým zlům. (...) Každý má mnoho žen, a když někdo z nich zemře, nastane mezi ženami prudký spor a horlivé zápolení mezi přáteli o to, která z nich byla muži nejmilejší. Když pak je některá vybrána a zahrnuta počtami, velebí ji muži i ženy a její nejbližší příbuzný ji nad hrobem zabije. Je pak s mužem pochována zároveň. Ostatní ženy to považují pro sebe za veliké neštěstí, protože to pro ně znamená největší hanbu. (...) Za nejkrásnější věc považují lenošení a nejméně si váží zemědělců. Nejčestnější je u nich žít se válkou a loupeží. (...) Pohřby jejich boháčů se konají takto: Po tři dny mrtvolu vystavují, zabíjejí rozličná obětní zvířata a hodují. (...) Na hrobě nasyávají mohyly a pořádají rozličné závody, při nichž jsou vypisovány velmi vysoké ceny, jak tomu bývá při hrách. Takové jsou tedy thrácké pohřby.“ (Nás hrobka překvapila hlavně tím, jak je malá, čtyři jsme se tam postavili a bylo plno.)

Kazanlacká kotlina je tak doslova našlapaná dějinami, přičemž ty moderní se vyšplhaly až na hřeben Balkánského pohoří. Naše první dva výlety proto mířily právě k vrcholům Staré planiny. S otcem Petrem mladším jsme vyrazili k průsmyku Šipka, který je pro Bulhary národním symbolem hrdinství a sbratření bulharských *opolčenců* (povstalců) a ruských osvoboditelů během bojů ruskoturecké války v letech 1877–1878, ve které Bulhaři s vydatnou ruskou pomocí setřásli „*pětisetleté turecké jho*“. „*Národu Švejků*“ se bulharský patriotismus může zdát až podezřelý, ale potoky krve, která byla prolita za svobodu Bulharska, mají jen málokde obdobu. Jedny z nejtěžších bojů probíhaly

v létě roku 1877 nadohled od Kazanlaku, v průsmyku Šipka (1185 m. n. m.) a na přilehlém vrchu Sv. Mikuláše (komunisty přejmenován podle zúčastněného ruského generála Stoletova). Ruské síly

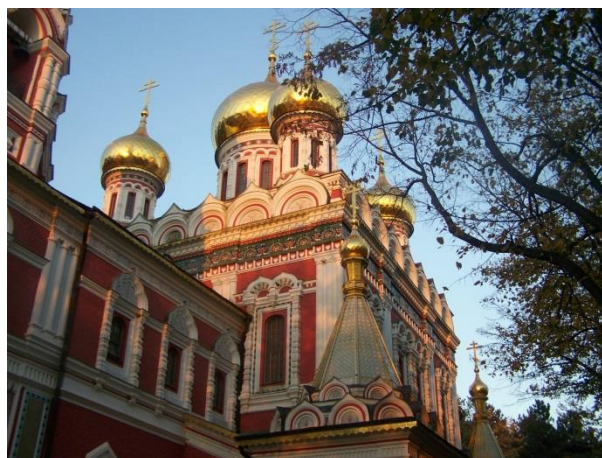

osvobozující Bulharsko postupovaly od severu k jihu třemi směry a jednomu z nich velel generál Gurko, k němuž se přidali i mnozí bulharští povstalci. Gurko pronikl rychle na jih, v červenci 1877 dobyl průsmyk Šipka, přešel Balkán a obsadil Kazanlak i Starou Zagoru. Tento odvážný výpad však

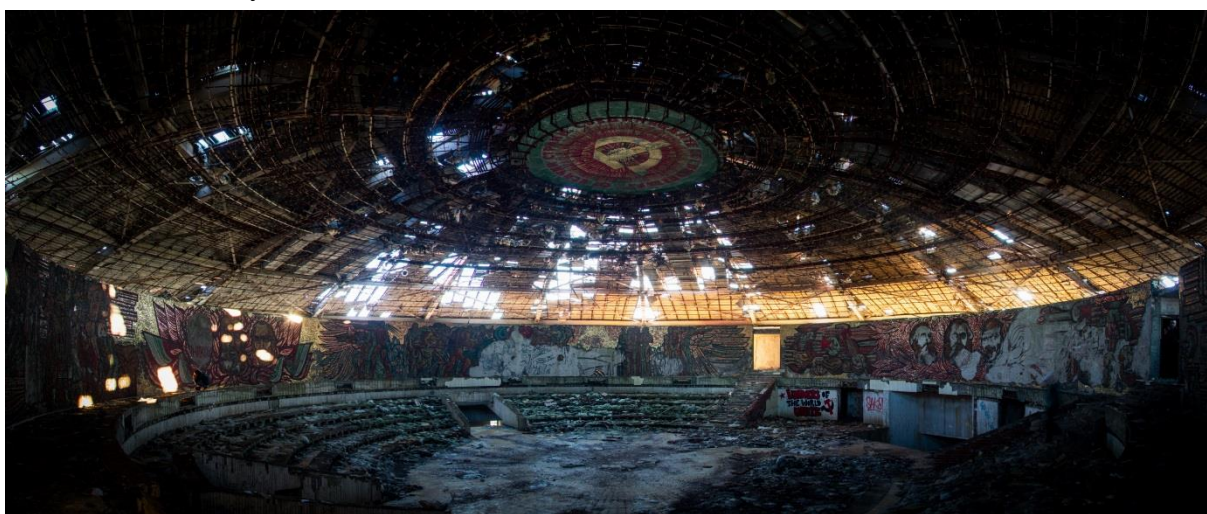
nepodpořilo vrchní velení a slabé síly generála Gurka nemohly zadržet protiútok. Ačkoli v těžkých bojích o Starou Zagoru dobrovolníci i Rusové prokázali neuvěřitelnou odvahu, musely se rusko-bulharské síly stáhnout zpět a za každou cenu udržet alespoň průsmyk Šipka, kde ve dnech 9.(21.) – 14.(26.) srpna proběhla nejdramatičtější bitva celé války. Jen dva tisíce Rusů a pět a půl tisíce Bulharů pod vedením generála Stoletova, ponechaných téměř bez munice na Šipce, muselo čelit překvapivému útoku pětinasobně velké armády Sülejmana Paši, dokud nedorazily posily ze severu. Pětidenní bitva, v níž padlo 3600 obránců Šipky a více než 10 tisíc Turků, tak do značné míry rozhodla o výsledku války. Další ztráty na životech si vyžádal turecký útok v září a Šipka pak následující čtyři měsíce zaměstnávala čtyřicetitisícovou armádu osmanských obláhatelů, která byla poražena až v posledních dnech roku 1877. Kromě

„Památníku svobody“ vypínajícího se na vrchu Sv. Mikuláše (1326 m. n. m.) připomíná jména 8491 důstojníků, řadových vojáků i bulharských *opolčenců* 34 mramorových desek v chrámu Narození Kristova (o vánočních svátcích probíhala závěrečné bitva pod Šipkou i kapitulace Turků), který vystavěli Rusové k pětadvacátému výročí válečných událostí (1902) na jižním úpatí průsmyku podle návrhu architekta českého původu (z Pardubic) Antonije Osipoviče Tomiška. Ani zlaté bání ruského historizujícího slohu, ani majestátní kamenná věž v průsmyku se však silou prvního dojmu nemohou rovnat monstrózní betonové stavbě trůnicí o pouhých 12 km východněji přímo na hřebeni Balkánu, která je vidět na desítky kilometrů daleko. Vítejte na Buzludži!

Ať už Buzludžu nenávidíte nebo obdivujete, nemůžete jí upřít, že i v dnešním desolátním stavu doslova bere dech. Přitom svým vsazením do horské krajiny, na 1441 m. n. m. vysokém vrchu Chadži Dimitr, představuje skutečně „*ohavnost na místě svatém*“ v biblickém slova smyslu. Budova, jež se stala mementem nejnovějších bulharských dějin, měla sloužit jako památník a příležitostný kongresový palác Bulharské komunistické strany. Partaj o jejím vybudování rozhodla v roce 1971, stavba byla zahájena roku 1974 a slavnostně otevřena koncem srpna 1981 (výročí 1300 let bulharské státnosti). Náklady přesáhly 14 miliónů leva (asi tolik co výstavba dvou sídlišť v téže době) a na stavbě pracovala armáda i dobrovolní brigádníci. Památník se skládá z létajícího talíře (o průměru 42 metrů a výšce 14,5 metrů) a sedmdesátimetrového pylonu se dvěma dvanáctimetrovými rudými hvězdami, které v noci zářily do dále (lidová fantasmie tvrdí, že byly viditelné z více než poloviny bulharského území). Pocit hořkosti vzbuzuje fakt, že po pádu komunismu nepadl celý objekt za oběť nějaké cílené konfrontaci s minulostí, nýbrž prachsprostému vandalismu a zlodějům. Dnes je budova oficiálně nepřístupná, ale dírou ve zdi se lze protáhnout do interiéru a obdivovat zbytky mosaikové dekorace. Na 550 m² zde byli zvěčněni vůdce světového i bulharského proletariátu a jeho boj za budování socialistické společnosti, mosaiky na vnějších ochozech pak zobrazovaly socialistický život a práci v míru. Tři schodiště stoupající do centrální haly byla vyzdobena křišťálovými komposicemi českého sklářského výtvarníka a sochaře Stanislava Libenského.

Laskavý čtenář jistě promine tento obsáhlý exkurs do architektury a historie, ale Buzludža a Šipka se staly neodmyslitelnými kulisami našeho bulharského pobytu. Když třikrát týdně stoupáme do panelákového bytu naší paní učitelky Krasimíry na další hodinu bulharštiny, zastavíme se vždycky na schodišti ve třetím patře, a když se podíváme z okna, ve škvíře mezi dvěma paneláky vpravo vidíme Buzludžu a ve škvíře mezi dvěma paneláky vlevo Šipku. Celé nádherné panorama Staré planiny pak vidáme pravidelně v pátek večer, když se vracíme ze Staré Zagory, kde míváme s otcem Petrem mladším dopolední a odpolední katecheze a hry pro tamní *Cigančeta*.

Ale o Staré Zagoře víc až v příštím listě. Protentokrát jen předešleme, že právě tu se bude s Boží pomocí stavět nové salesiánské středisko (s kostelem Panny Marie Pomocnice, hřištěm a školou) přímo v cikánské *machale* (čtvrť) Lozenec.

Toto dobré dílo už vlastně začalo na *Dimitrovdan* (26. října) posvěcením základního kamene (který však pro většinu dětského publika zůstal zcela ve stínu závěrečného vypouštění balonků). Kromě místního biskupa Christa a papežského nuncia ze Sofie nás svou přítomností mile překvapil pravoslavný biskup Inokentij, který připomněl, že svatý Dimitrij je patronem stavitelů a zedníků. Tak doufáme, že s Přesvatou Bohorodičkou vezme toto dílo pod svoji zvláštní ochranu. Místo, kde se má stavět, se zatím ze všeho nejvíce podobá smetišti a záleží jenom na štědrosti dárců, kdy tomu bude jinak, kdy se začne stavět.

Pro bulharsko-české otce salesiány byla tato slavnost zároveň 19. výročím jejich příchodu do Kazanlaku a zahájila tak rok příprav na jubileum dvacetiletého působení Salesiánů Dona Boska v Bulharsku. Nezbývá než doufat, že jim budeme v tomto předjubilejním roce se svou dobrovolnickou službou co platní. Prosíme proto především o modlitbu za sebe, za naše salesiány a zvláště za děti a mládež, se kterými se tu setkáváme, aby Duch Svatý to, co naše chyby pokazily, napravil a to, na co naše dobrá vůle nestačí, dovršil.

Z Kazanlaku
srdečně zdraví Vaši *dobrovolci*

КАРЕЛ и БОЙТО

